

HELENA
WESTERMARCK

Tre konstnärinnor

Fanny Churberg Maria Wiik Sigrid af Forselles

NTAMO

TRE KONSTNÄRINNOR

HELENA WESTERMARCK

Tre konstnärinnor

Fanny Churberg,
Maria Wiik och
Sigrid af Forselles

N T A M O

Helsinki

2 0 2 3

FAKSIMILETRYCK EFTER ORIGINALUPPLAGAN
Söderström & C:o, Helsingfors 1937.

ISBN 978-952-215-905-2

OMSLAG
Göran de Kopior

PÄRMBILD
Ida A. Fielitz, *Sigrid af Forselles* (?),
144 x 166 cm, olja på duk,
Lovisa stads museum / Ulrika Rosendahl,
Wikimedia Commons

TILLVERKARE
BoD – Books on Demand, Norderstedt, Tyskland

NTAMO
Helsingfors 2023
www.ntamo.net

F Ö R O R D.

De tre konstnärinnor, vilkas liv och arbete jag här i några väsentliga drag försökt teckna, tillhörde alla tre den konstnärsgeneration, som under 1800-talets senare hälft och det nya århundradets början förde vår bildande konst ut till nya uppgifter och ny kraftig utveckling för framtiden.

Mina essayer framträda alldeles icke med anspråk på att vara fullständiga levnadsteckningar. Det som där meddelas om målarinnorna Fanny Churberg och Maria Wiik samt skulptrisen Sigrid af Forselles stöder sig naturligtvis främst på en så vitt möjligt omfattande bekantskap med deras verk och därjämte dels på brev och anteckningar, som de själva nedskrivit, dels på muntliga eller skriftliga uppgifter av personer, som känt dem eller stått dem nära.

Vid skildringen av Fanny Churbergs liv och konst har det mest betydelsefulla varit framläggandet av en samling förut okända brev, som hon skrivit till två av sina ungdomsvänner. Genom att hon där själv får stiga fram och med ungdomlig energi och brinnande entusiasm visa huru hon sökte sin uppgift, kunna måhända ytterligare nya drag utvinnas till klargörande av hennes konstnärspersonlighet.

Mina uppgifter om Maria Wiik och Sigrid af Forselles ha till stor del kunnat byggas på vad jag under många år genom personlig samvaro med dem både i hem- och utlandet erfarit om deras arbete, deras upplevelser och deras konstnärliga strävanden och syften.

Till alla de ärade personer, av vilka jag för utarbetandet av mina skildringar erhållit upplysningar och meddelanden

om de tre konstnärinnorna, ber jag härmed få framföra mina förbindliga och varma tacksägelser.

Fröken Ester Heikel tackar jag för det värdefulla material, som utgjorts av Fanny Churbergs i unga år skrivna brev till professorskan Hanna Heikel. Likaledes är jag tacksam för de många värdefulla muntliga meddelanden, som fröken Elina Ingman givit mig om Fanny Churbergs liv och personlighet.

Till Maria Wiiks syster fröken Anna Wiik står jag i stor tacksamhetsskuld för det varma intresse och det tillmötesgående hon visat mig vid mitt arbete både genom en mängd muntliga meddelanden och genom att hon låtit mig se målarrinnans skissböcker och portföljer fyllda med skisser, utkast och studier, utförda dels som teckningar, dels i akvarell eller oljefärg. Även åtskilliga av hennes brev och anteckningar ha stått till mitt förfogande.

För det värdefulla material till illustrationer jag fått emottaga, bestående av unika fotografier efter en del av Maria Wiiks målningar, som finnas i Monaco, ber jag att förbindligast få tacka dessa konstverks ägarinna prinsessan Mirza Riza Khan Arfa.

Likaledes framförs här ett varmt tack till Sigrid af Forselles' syster fröken Aline af Forselles för det bildmaterial och andra meddelanden, som jag fått av henne.

FANNY CHURBERG

FRÅN WASA TILL HELSINGFORS.

I början av september 1865 kom den nittonåriga Fanny Churberg resande från sin hemstad Wasa till Helsingfors. Några månader tidigare hade hennes far avlidit, hennes mor hade redan många år förut borttryckts av döden. Nu hade hennes barndomshem i Wasa blivit upplöst efter faderns död och hon skulle i Helsingfors finna ett hem hos sin moster fröken Amalia Perander. Även hennes båda bröder, Valdemar, som studerade vid universitetet, och Torsten, som ännu gick i skola, vistades här.

Fanny Churbergs föräldrar voro lasarettsläkaren dr Mathias Churberg och Maria Perander, dotter till prosten Perander i Libelits.

På fädernesidan härstammade familjen Churberg från bondesläkt. Stamfadern, som utgått från ett österbottniskt allmogehem, hade studerat, blivit präst och 1831 kyrkoherde i Vånå samt antagit namnet Churberg. Dr Mathias Churberg var hans son.

Med anledning av denna härstamning säger F. Ahlstedt¹⁾ om Fanny Churberg: »Hennes sympatier för folket voro alltid mycket stora och det var med en viss stolthet hon sade sig härstamma från allmogesläkt. 'Jag trivs så bra tillsammans med bönder', brukade hon säga.» Jac. Ahrenberg²⁾, som sedan barnåren var bekant med henne, anför även detta yttrande och tillägger: »Ja, hon trivdes så bra bland bönder att hon en gång, då det stora Almqvistska skaldenamnet

¹⁾ Ingår i »Finska kvinnor på olika arbetsområden. Biografiskt album, utg. av Finsk Kvinnoförening». H-fors 1892. S. 39—53.

²⁾ »Människor som jag känt II», H-fors, 1922. Andra uppl. S. 236.

Fanny Churberg.

åter dök upp ur förgätenheten, uttalade sin stora beundran för den geniale mannens excentriska påhitt att vända tillbaka till den primitiva bondekulturen. Fast till sin personlighet, försökte hon även utföra samma föresats.» — Ahrenberg hade sålunda en sommar träffat henne någonstades i östra Finland, där hon beslutit slå sig ner för ett helt år framåt. Hon levde där »bland rama bönder», som hon fann både »intressanta och begå-

vade», men i likhet med Almqvist höll hon inte länge ut med detta liv, utan återvände snart till kulturlivets förmåner.

Fanny Churberg föddes den 12 december 1845 som sina föräldrars äldsta barn. Genom att hennes mor dog så tidigt att dottern då endast var tolv år, kom Fanny såsom den äldsta i en skara av sju syskon att få taga hand om åtskilligt i hemmet och där bliva den bestämmande viljan på ett sätt som eljes inte brukar vara vanligt vid så unga år. Hennes far, som omtalats såsom en sträng och fordrande herre, torde likväl genom att han var mycket fästad vid sin äldsta dotter, mången gång låtit hennes vilja bli avgörande i frågor, som rörde hemmet och familjen. Och Fanny hade likaledes varit mycket fäst vid sin far. Medan han länge låg svårt sjuk i den sjukdom, som slutligen ledde till hans död 1865, vårdade hon honom dag och natt på det ömmaste och mest självupppoffrande sätt. De som personligen känt henne vid denna tid ha velat i hennes ställning i hemmet och hennes inflytande där se en medverkande orsak till utvecklingen av den ovanligt starka och kraftiga vilja, som hon redan i barndomen visade sig vara i besittning av och som senare även gav hennes konstnärliga arbete dess säregna prägel av mod och oförskräckthet.

Både Ahlstedt och Ahrenberg ha framhållit hennes tidigt

”

Det finns människor,
vilkas liv så helt inriktas
mot ett enda mål, att
någonting annat icke
tyckes existera för dem.

ISBN 978-952-215-905-2

9 789522 159052

NTAMO 2023

”

LEVANDE, VERKLIGA, HELT FYLLDA
AV SINA STORA LIVSINTRESSEN
STIGA DE TRE KONSTNÄRINNORNA FRAM.
Tammerfors Aftonblad (3/ii/1938)